

betarepartiet (e. 1938 Svensk Socialistisk Samling 1933-1950) og Nationalsocialistiska Blocket (1933-1936). Bemærkelsesværdigt er også, at den svenske nazisme levede videre efter 1945 og først blev opløst i 1950. Ja en veteranorganisation Sveaborg (for tidligere medlemmer af NSAP/SSS) eksisterede sågar endnu i 1989. Disse oplysninger fremgår af Heléne Lööws store afhandling om Nazismens historie i Sverige, der i foråret 1990 blev forsvaret for doktorgraden ved Göteborgs Universitet. Det er blevet en grundig og minutøs afhandling, hvor Heléne Lööw følger de nazistiske organisationers historie og beskriver deres opbygning og økonomi. Hun gør rede for den nazistiske ideologi og propaganda samt fremlægger socialstatistiske oplysninger om medlemmer og funktionærer i de nazistiske partier. Endelig giver hun en detaljeret lokalundersøgelse af nazismen i Göteborg og Bohus Län, hvor nazismen stod stærkt, samt viser, hvorledes myndighederne forholdt sig til nazismen.

Afhandlingen viser, at den svenske nazisme havde et større omfang medlemsmæssigt og mht. politisk indflydelse end det hidtil er blevet antaget. Den viser dog også, at de svenske nazister trods et omfang svarende til de danske, aldrig fik nogen reel politisk indflydelse, selv om de visse steder var del af det lokale politiske liv. I 1934 havde de således godt 100 pladser i kommunale råd. Men den svenske nazisme opnåede aldrig repræsentation i den svenske rigsdag, i 1936 fik de knap 20.000 stemmer. De svenske nazister lå ideologisk tæt på det tyske NSDAP, men de indtog en vis distance til Nazi-Tyskland og fra 1938 lagde de en mere national svensk linie. Det betød bl.a. at de gik væk fra den tyske nazismes symboler (som hagekorset og Hitler-hilsenen) og i stedet anvendte svenske symboler. Bogen viser også hvorledes de svenske myndigheder fra 1930'erne øgede overvågningen af de radikale grupper, herunder nazisterne, der dog ikke blev betragtet som så farlige som kommunisterne. Det er måske overraskende, at et af de nazistiske partier kunne fortsætte efter 1945 og at der øjensynligt ikke var sociale og stillingsmæssige sanktioner forbundet med at have været medlem af et nazistisk parti. Således har historikeren Sten Carlsson været med i nazismen i 1930'erne.

Som helhed er det et yderst imponerende arbejde, som Heléne Lööw har fremlagt. Det er en yderst omhyggelig kortlægning af hele den svenske nazisme og en rimelig vurdering af dens politiske, ideologiske og sociale betydning. Svagest i bogen står behandlingen af nazismen efter 1945.

Karl Christian Lammers

A. R. JØRGENSEN: Generalløjtnant Ebbe Gørtz: En militær biografi. Foreningen Frihedsmuseets Venners Årsskrift 1990. 122s., ill. 58kr.

Hvad skal der til for at en general indgår med vægt i den nationale historieskrivning? Ledelse og planlægning af væsentlige krigsmæssige begivenheder skal vi som bekendt et pænt stykke tilbage i Danmarkshistorien for at finde. Mulighederne ligger derfor indenfor andre områder: f.eks. udvikling af strategiske opfattelser, organisationsudvikling eller politisk indflydelse. Det er tvivlsomt, om vi kan finde klare danske eksempler fra nyeste tid på sådanne områder. Generalløjtnant Ebbe Gørtz er dog indgået som en væsentlig skikkelse i den historiske diskussion om besættelsestiden. Han optræder på en vigtig plads i

spillet mellem »de gamle politikere«, d.v.s. Buhlkredden, Frihedsrådet og hærens officerer. Hans betydning her udspringer ikke af afgørende enkeltbeslutninger, men i kraft af, at han gennem sin ledelse af hæren og af officerskorpset klart stiller officererne til rådighed for Buhlkredden. Han gennemfører den endelige professionalisering af det danske officerskorps, og lægger ældre ideer om officerernes nationale forpligtelser og opgaver bag sig. Han er i den forstand en moderne general, der peger frem med hensyn til officerernes plads i samfundet og i statsapparatet. På den baggrund er der god mening i at skrive hans biografi.

A. R. Jørgensen koncentrerer naturligt sin biografi om Gørtz' indsats og stilling under besættelsen, specielt efter den 29.8.1943. Helhedsvurderingen af Gørtz' virke er overvejende kritisk. Han var ukritisk, han var passiv og manglede dømmekraft i afgørende situationer. Det når forfatteren til ud fra Gørtz' indsats i afgørende situationer som bl.a. den 9. april 1940, 29.8.1943 og i våbenfordelings-spørgsmålet. Grundproblemet ved denne karakteristik er blot, at det slet ikke er på dette grundlag, at Ebbe Gørtz' betydning skal vurderes. Han var ikke og kunne aldrig blive nogen Manstein, Guderian, Fuller eller de Gaulle. Gørtz' gennemførte professionalisme lægger op til en helt anden type analyse.

Biografien er præget af forfatterens kommentarer og vurderinger af Gørtz' skrifter og enkeltbeslutninger ud fra, hvad forfatteren finder ville være det rigtige synspunkt eller den korrekte beslutning. Det kan derfor ikke undre, at analysen bliver snæver og vurderingerne bastante. Bogen får stedvis karakter af en udvidet forfremmelsesbedømmelse eller en åbenhjertig nekrolog. Den havde i denne eller i en kortere form, været bedst anbragt i et mere internt militærfagligt skrift. I alt væsentligt foretager A. R. Jørgensen de forkerte valg med sin biografi om Ebbe Gørtz.

Palle Roslyng-Jensen

GER VAN ROON: Small States in Years of Depression. The Oslo Alliance 1930-1940. Van Gorcum, Assen/Maastricht, The Netherlands. 1989. 382 s.

Under indtryk af den økonomiske krise og dens frygtede følgevirkninger i retning af en mere protektionistisk handelspolitik – ikke mindst fra den tungvejende europæiske kontinentalstaters side – besluttede en række af Folkeforbundets små medlemsstater i 1930 at gå sammen om et initiativ, som kunne imødegå denne udvikling. Initiativet blev taget fra norsk side og havde straks tilslutning fra både Danmark og Sverige, hvortil kom Belgien og Holland. Disse 5 staters regeringer undertegnede i december 1930 den såkaldte Oslo-konvention, som den hollandske historiker Ger van Roon i denne omfattende undersøgelse har sat sig for at kortlægge og analysere som et betydningsfuldt eksempel på europæiske små staters forsøg på at koordinere deres bestræbelser for i første omgang at fastholde så megen frihandel mellem staterne som overhovedet muligt og i et videre perspektiv også søge at øge deres politiske indflydelse inden for Folkeforbundet.

Det var ikke uden betydning, at 4 af de oprindelige 5 stater, der sluttede op omkring Oslo-konventionen, allerede i løbet af 1920'erne havde etableret sig selv som en særlig gruppe af ex-neutrale medlemsstater af Folkeforbundet. Dermed ønskede de at fastslå deres særlige stilling inden for forbundet, ikke mindst i forhold til stormagterne, som efter deres opfattelse i alt for vid udstrækning søgte